

Journal of Endowment
& Charity Studies
<https://ecs.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Endowment & Charity Studies

E-ISSN: 2980-9444

Vol. 2, No.1, Spring & Summer, 2024, pp 185-202

Received: 16/01/2024 Accepted: 18/02/2024

Research Paper

Identifying the dimensions and components of the cooperative structure in Iran with the approach of waqf and charity affairs based on mixed research

Davood kiakojouri *

Associate Professor of Government Management Department, Chalous Branch, Islamic Azad University, Chalous, Iran.
davoodkia@iauc.ac.ir

Introduction

Iran as a developing country needs to address its immediate societal needs in line with its national and religious values and reduce its gap with other societies. National productivity studies and comparisons of Iran with similar countries also indicate the need to pay attention to management structures (Mohammadzadeh Sultanmoradi et al., 2019: 3). On the other hand, social inequality and the issue of poverty in Iranian society have turned into a socio-economic crisis (Ahmadi et al., 2023: 243), and governments have been active in the economic field with the main goal of eliminating this poverty and deprivation (Abbasi et al., 2023: 270). To eliminate these inequalities, the use and structuring of cooperative institutions with a semi-look at charity and endowment can be a solution (Ahmadi et al., 2023: 243). The cooperative institution in Iran has legal status because Articles 43 and 44 of the Constitution explicitly refer to the provision of employment through cooperatives and the division of the national economy into three government, cooperative, and private sectors, and consequently, the law of the cooperative sector of the Islamic Republic of Iran was approved by the Islamic Consultative Assembly in 1991 (Oghabayi Jazni et al., 2018). An endowment can be considered a model for exiting the crisis, as the political system governing the endowment has been a mediator of changes in the performance of this socio-religious institution (Ahmadi et al., 2023: 243). In most countries, the cooperative management system has centralized planning, but in terms of implementation, it follows a decentralized system. Apart from that, in terms of the complexity of the organizational structure, this system is simple and small in volume. Given the aforementioned, this study aims to revise and construct a new structure and propose a suitable model for the cooperative management structure of the country, following the specific cultural, social, and political conditions of the country.

Methodology

Given the exploratory nature of the research topic, a mixed-method research design was used to design a model for the cooperative structure in Iran with an endowment and charity approach and to deeply explain the effective components. The research was conducted in two qualitative and quantitative phases. In terms of research orientation, the qualitative phase is part of basic research and the quantitative phase is part of developmental research. The research was conducted in four stages. In the first step of the first stage, the cooperative structure in Iran was studied using a qualitative method, based on upstream documents, library study method, and organizational structure (form) review. This step answers the question, "What is the cooperative structure in Iran?" Then, in the second step, a content analysis method was used to extract the content indices of cooperation from semi-structured interviews with 15 experts, including managers and employees of the Deputy of Cooperation in the Ministry of Cooperation, Labor and Social Welfare, and the university professors in the field of public management. The purpose of this step is to answer the question, "What are the components

*Corresponding Author

Kiakojouri, D. (2024). Identifying the dimensions and components of the cooperative structure in Iran with the approach of waqf and charity affairs based on mixed research. *Journal of Endowment & Charity Studies*, 2(1), 185-202.

2980-9444© The Author(s). Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>)

[10.22108/ecs.2024.140454.1092](https://doi.org/10.22108/ecs.2024.140454.1092)

and indices related to the structure (content) of the cooperative sector?" In the third step, using the available sampling method and the fuzzy Delphi method, ten university experts and managers in the field of cooperation were screened for dimensions, components, and indicators of cooperation with an endowment and charity approach.

Research Findings

The findings of the current study indicate that reducing government intervention in charity affairs is one of the most important principles under consideration for reforming the structure of the country's cooperative organizations. This reform should create the prerequisites for the optimal functioning of the cooperative sector in charity and endowment affairs, in areas such as transparency of legal procedures and practices, and the possibility of coordination between different sectors and multiple trustees. The functions of the model and its innovation compared to previous models are that each of the responsible administrations for cooperation, after approval and ratification by the National Cooperation Council, implement their cooperative programs, and all the actions of these administrations are based on the policies determined by this council. The presence of the President as the head of the National Cooperation Council guarantees the implementation of adopted strategies and policies and obliges the administrations to implement and follow up on the approved programs of the council. The experts believe that considering that a small part of the duties of other administrations is related to the cooperative matter and that the Ministry of Cooperation, Labor and Social Welfare has an important role in the cooperative due to the aforementioned duties., the secretariat of the National Cooperation Council should be established in this ministry. The Cooperation Chamber, as a non-governmental public institution, should also be present in the National Council as a representative of the unions of cooperative companies. Also, the presence of the head of the country's Management and Planning Organization is useful in providing financial and human resources and accelerating the administrative process of cooperatives. Also, considering the important role of the village councils in creating the context and attracting people towards cooperatives, the Ministry of Interior, representing the organization of municipalities and village councils of the country, should be present in the National Cooperation Council. Also, based on the opinion of experts, the Minister of Jihad Agriculture, representing the Iran Rural Cooperation Organization, the Minister of Roads and Urban Development, representing Mehr Housing Cooperatives, the Minister of Economic Affairs and Finance for facilitating economic and commercial affairs of cooperatives, the head of the Cooperative Development Bank, the head of the Iran Cooperative Investment Guarantee Fund and the head of the Central Bank should be present in the National Council to allocate financial and credit resources to cooperatives. The presence of the Minister of Education and the Minister of Science is necessary for the culturalization of the cooperative matter at all educational levels.

Discussion and Conclusion

In light of the research findings, to cooperate in formulating the country's cooperative policies in charity affairs, and to ensure the coherence and coordination of all agencies, align activities with goals and policies, and oversee their proper implementation, it is proposed to establish a National Cooperative Council. The secretariat of this council would be the responsibility of the Ministry of Cooperation, Labor, and Social Welfare. It is also suggested that in drafting government bills and administrative reform programs, actions should be taken to review the structure of the country's cooperation, minimize the size of the volume of formations, and reduce the role of the government. Unified laws and transparent and specific indicators in the three areas of cooperatives should be legislated. The cooperative sector structure should be independent, which while having enough cohesion to help implement cross-sectoral policies related to the cooperative sector, also has enough operational independence to help implement sectoral policies.

Keywords

Cooperative Structure, Waqf and Charity, Iran Cooperation, Cooperative Economy.

مطالعات وقف و امور خیریه

دوره ۲، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۴۰۳، ص: ۲۰۲-۱۸۵

مقاله پژوهشی

شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های ساختار تعاون در ایران با رویکرد وقف و امور خیریه مبتنی بر پژوهش آمیخته

کیاکجوری، داود*

دانشیار گروه مدیریت دولتی، واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی، چالوس، ایران.

davoodkia@iauc.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۹

چکیده

ساختار مناسب و کارآمد، اولین و مهم‌ترین عامل رسیدن به اهداف در تمامی نظام‌ها از جمله نظام تعاون است. یکی از رویکردهایی که سبب تعالی نظام تعاون در کشور می‌شود توجه به امور خیریه و وقف در نظام تعاون در کشور است. هدف از اجرای تحقیق حاضر شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های ساختار تعاون کشور با رویکرد وقف و امور خیریه است. این تحقیق از نظر هدف کاربردی است و با روش آمیخته انجام شد. در راستای انجام مطالعه کیفی - کمی از روش مطالعه کیفی تحلیل مضمون، مصاحبه‌ای نیمه‌ساختاریافته با ۱۵ نفر از خبرگان دانشگاهی و مدیران حوزه تعاون انجام شد و به منظور غربالگری و اجماع نظر خبرگان با روش کمی دلفی فاز ۱ تعداد ۱۰ نفر از خبرگان انتخاب شدند. در طراحی ساختار تعاون کشور با رویکرد وقف و امور خیریه تلاش شد با حذف رویه‌های زائد و کاهش بوروکراسی، حذف وظایف مشابه و تکراری، رفع وظایف متداخل و موازی‌کاری‌ها، عدم پیچیدگی و عدم تمرکز، علاوه بر لحاظ کردن ویژگی‌های سادگی و چابکی و کاهش تصدی‌گری دولت در بخش تعاون، ارتباط منطقی بین اجزای تشکیل‌دهنده، برقرار و ساختاری مناسب ارائه شود. همچنین، به منظور همکاری در تدوین سیاست‌های تعاون کشور و انسجام و هماهنگی تمام دستگاه‌ها و همسورکردن فعالیت‌ها برای نظام‌مندسازی امور خیریه در نظام تعاون کشور با اهداف و سیاست‌ها و نظارت بر حسن اجرای آن، تشکیل شورای ملی تعاون با دبیری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی پیشنهاد شد.

واژه‌های کلیدی: ساختار تعاون، وقف و امور خیریه، تعاون ایران، اقتصاد تعاون.

*نویسنده مسئول

کیاکجوری، د. (۱۴۰۳). شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های ساختار تعاون در ایران با رویکرد وقف و امور خیریه مبتنی بر پژوهش آمیخته. *مطالعات وقف و امور خیریه*، ۲(۱)، ۱۸۵-۲۰۲.

2980-9444 © The Author(s). Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>)

 [10.22108/ecs.2024.140454.1092](https://doi.org/10.22108/ecs.2024.140454.1092)

۱- مقدمه و بیان مسئله

تحولات اوایل هزاره سوم میلادی در عرصه اقتصاد، فرهنگ و روابط اجتماعی موجب شده است تعاونی‌ها با شرایط جدیدی روبه‌رو شوند که بدون سازگاری با آنها نمی‌توانند به حیات خود ادامه دهند. در چنین شرایطی مدیریت مؤسسات تعاونی باید براساس تفکرات توسعه پایدار، با ایجاد نوآوری و ابتکاراتی جدید در زمینه توسعه فعالیت‌های بازرگانی، تنوع محصولات، جذب مشتری، درآمدزایی، جذب و افزایش درآمدها و تصمیم‌گیری سریع و به موقع، شیوه و الگوی مدیریت سنتی خود را به سوی مدیریت نوین متحول کنند (Bazarov et al., 2021: 82). خیزش عظیم تعاونی‌ها، به‌خصوص پس از جنگ جهانی اول و دوم در کشورهای اروپایی، نوعی پاسخ طبیعی جامعه آسیب‌دیده به نیازهای ناشی از بحران بود که حتی مستقل از دولت در بعضی از کشورها شکل گرفت. در واقع، رفتار تعاونی که آن را نوعی بلوغ اجتماعی می‌توان نامید، نشانه‌ای از عزم انسان‌ها و برخورد اصولی و مبتنی بر اراده جمعی با مشکلات اقتصادی - اجتماعی در جامعه است (Fulton & King, 2021: 104). دولت‌ها در کشورهای در حال توسعه نظیر ایران، تعاونی‌ها را ابزاری مطمئن برای پیشبرد برنامه‌های ملی می‌دانند و توسعه پایدار کشور با تعاونی‌ها ارتباطی تفکیک‌ناپذیر دارد. در اصول ۴۳ و ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز یکی از سه بخش مهم اقتصادی کشور به اقتصاد تعاونی تخصیص یافته است (عقبایی جزنی و همکاران، ۱۳۹۷: ۶۱). جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یک کشور در حال توسعه، وارث یک نظام اداری ناکارآمد در دستگاه حکومتی و دولتی و زیرنظام‌های آن (از جمله سازمان‌های تعاونی) بوده است. ایران به‌عنوان یک کشور در حال توسعه، علاوه بر پرداختن به نیازهای فوری جامعه و متناسب با ارزش‌های ملی و مذهبی، باید فاصله موجود خود را با دیگر جوامع کاهش دهد. مطالعات بهره‌وری ملی و مقایسه‌های ایران با کشورهای مشابه نیز نشان‌دهنده لزوم توجه به ساختارهای مدیریتی است (محمدزاده سلطان مرادی و همکاران، ۱۳۹۸: ۳). همچنین، نابرابری اجتماعی و مسئله فقر در جامعه ایرانی به بحرانی اجتماعی - اقتصادی تبدیل شده است (احمدی و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۴۳) و حکومت‌ها در حوزه اقتصادی، با هدف اصلی رفع این فقر و محرومیت‌ها فعالیت کرده‌اند (عباسی و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۷۰). برای رفع این نابرابری‌ها بهره‌گیری و ساختارمندسازی نهادهای تعاون با داشتن نیم‌نگاهی به امور خیریه و وقف می‌تواند راهگشا باشد (احمدی و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۴۳). نهاد تعاونی در ایران دارای جایگاه قانونی است؛ زیرا به اصل ۴۳ و ۴۴ قانون اساسی موضوع تأمین اشتغال از طریق تعاونی و نیز تفکیک اقتصاد ملی به سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی به‌طور صریح اشاره شده و به تبع آن قانون بخش تعاونی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است (عقبایی جزنی و همکاران، ۱۳۹۷). وقف را می‌توان الگویی برای خروج از بحران در نظر گرفت؛ زیرا نظام سیاسی حاکم بر وقف، میانجی تغییرات در عملکرد این نهاد اجتماعی - مذهبی بوده است (احمدی و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۴۳). در اغلب کشورها، نظام مدیریت تعاون دارای برنامه‌ریزی متمرکز است؛ اما در مقام اجرا از یک نظام غیرمتمرکز پیروی می‌کند. گذشته از آن، از نظر پیچیدگی ساختار تشکیلاتی، ساده و کم‌حجم است. با توجه به آنچه ذکر شد، در این تحقیق ضمن بررسی ساختار تشکیلاتی کنونی تعاون جمهوری اسلامی ایران، تلاش می‌شود بر مبنای عرصه سه‌گانه تعاونی‌های تولیدی، تعاونی‌های توزیعی و تعاونی‌های خدماتی و نظام جامع تعاون کشور، به اقتضای شرایط خاص فرهنگی، اجتماعی و سیاسی کشور نسبت به تجدیدنظر و بنای ساختار جدید و ارائه یک الگوی متناسب برای ساختار مدیریت تعاون کشور اقدام شود.

۲- مرور ادبیات

یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در اقتصاد هر کشور بحث نابرابری اقتصادی، کنترل و جلوگیری از تبعات آن است (عبدالحسینی و همکاران، ۱۴۰۲). این تحقیق در پی آن است که براساس مطالعه‌ای کیفی - کمی به شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های ساختار تعاون در ایران با رویکرد وقف و امور خیریه بپردازد. در ادامه به مرور ادبیات مرتبط با مفاهیم ساختار، تعاون، امور خیریه و همچنین به مرور پیشینه پژوهش‌های مرتبط می‌پردازیم.

۲-۱- ساختار

ساختار سازمانی، راه یا شیوه‌ای است که با آن فعالیت‌های سازمانی تقسیم، سازماندهی و هماهنگ می‌شوند (Krishnamoorthy & Holladay, 2021: 270). ساختار سازمانی الگو و نقشه ارتباطات و تعاملات میان بخش‌ها و اجزای یک سازمان است (Nugus et al., 2021: 334). ساختار سازمانی مجموعه روابط مشخص میان واحدها، بخش‌ها و مدیران در یک سازمان، شامل مسئولیت‌های مشخص هر یک از واحدها و بخش‌های ساختار سازمانی منعکس‌کننده سیستم‌های تفکر سازمان است (Cesa et al., 2022: 35). ساختار سازمانی تعیین می‌کند چه وظایفی باید تخصیص یابند و سازوکار هماهنگی رسمی و الگوهای تعامل و ارتباط را معین می‌کند (Joseph & Gaba, 2020: 268). هر سازمان دارای ساختار خاصی است و مهم است این ساختار به گونه‌ای باشد که عوامل انجام کار با یکدیگر هماهنگ و نیز کنترل شوند (Ivanov et al., 2022: 374). ساختار سازمانی تعیین‌کننده روابط رسمی و نشان‌دهنده سطوحی است که در سلسله‌مراتب اداری وجود دارد و حیطه کنترل مدیران را مشخص می‌کند (Shi & Kim, 2021: 139). شناسایی ساختار هماهنگی با استراتژی و سایر عناصر تحول سازمانی در تعیین ساختار نقش کلیدی دارد (Ahmad et al., 2023: 242). این ساختار در پی تحقق چشم‌انداز است که نیازمند سازماندهی کارآمد است (Lee, 2022: 59). اتخاذ ساختاری به‌منظور تأمین منفعت عمومی از ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی و اقتصاد سیاسی از مهم‌ترین وظایف حکمرانی یک کشور است و یکی از دلایل ضرورت شکل‌گیری نهادهای حاکمیتی، از جمله دولت، ساختارمندسازی امور خیریه از طریق قانون‌گذاری، تعیین رویه‌ها و صدور مجوزهای محدودیت‌ها بر نوع و مسیر مشارکت‌ها است (پویافر و محمدزاده، ۱۴۰۲: ۲۲۶).

۲-۲- تعاون

تعاون در مفهوم همکاری در جهت انجام هدفی مشترک است و عبارت است از مجموعه‌ای مستقل و خودمختار، متشکل از افراد داوطلب برای رسیدن به اهداف و آرمان‌های مشترک (Banda & Chanda, 2021). اصل اول تعاون: عضویت اختیاری و آزاد است؛ به این صورت که تعاونی‌ها سازمان‌هایی اختیاری هستند و عضویت در آنها برای تمام افرادی که بتوانند از خدمات آنها استفاده کنند و مسئولیت‌های ناشی از عضویت را بپذیرند، بدون تبعیضات جنسی، اجتماعی، نژادی، سیاسی یا مذهبی آزاد است. اصل دوم تعاون: کنترل دموکراتیک توسط اعضا است؛ چنانکه تعاونی‌ها سازمان‌هایی دموکراتیک هستند و توسط اعضای خود کنترل می‌شوند که فعالانه در سیاست‌گذاری و اتخاذ تصمیمات مشارکت می‌کنند. مردان و زنانی که به‌عنوان نمایندگان منتخب خدمت می‌کنند، در مقابل اعضا مسئول‌اند. در تعاونی‌های سطح اولیه (شرکت‌های تعاونی) اعضا از حق رأی مساوی برخوردارند (یک عضو، یک رأی) و همچنین تعاونی‌ها در سطوح دیگر به شکلی دموکراتیک سازمان می‌یابند. اصل سوم تعاون: مشارکت اقتصادی اعضا است؛ به این صورت که اعضا به‌طور منصفانه و با کنترل دموکراتیک سرمایه تعاونی خود را تأمین می‌کنند. آنها معمولاً متناسب با سرمایه پرداخت‌شده خود که یکی از شرایط عضویت

است، سود محدودی در صورت وجود دریافت می‌کنند. اعضا مزاد درآمد را برای تأمین هریک از مقاصد زیر اختصاص می‌دهند: توسعه تعاونی خود (حتی‌المقدور از طریق تخصیص ذخایری که حداقل قسمتی از آن تقسیم‌ناپذیر است)، برخورداری اعضا به نسبت معاملات هریک از آنها با تعاونی و حمایت از سایر فعالیت‌هایی که به تصویب اعضا رسیده است. اصل چهارم تعاون: خودگردانی و عدم وابستگی است؛ این اصل تأکید بر آن دارد که تعاونی‌ها سازمان‌هایی خودگردان و خودیار هستند و توسط اعضا کنترل می‌شوند. اگر آنها با سایر سازمان‌ها از جمله دستگاه‌های دولتی موافقت‌نامه‌ای امضا کنند یا از منابع دیگر، سرمایه تأمین کنند، این کار را آزاد و به شرطی انجام می‌دهند که متضمن کنترل دموکراتیک توسط اعضا و حافظ خودگردانی تعاونی باشد. اصل پنجم تعاون: آموزش، کارورزی و اطلاع‌رسانی در نظر گرفته می‌شود؛ چنانکه تعاونی‌ها برای اعضا، نمایندگان منتخب، مدیران و کارکنان خود، آموزش و کارورزی فراهم می‌آورند؛ به طوری که آنها بتوانند به نحوه مؤثر به پیشرفت تعاونی خود کمک کنند. آنها عموم مردم به خصوص افراد جوان و رهبران افکار عمومی را نسبت به ماهیت و فواید تعاونی مطلع می‌کنند. اصل ششم تعاون: همکاری بین تعاونی‌ها است و اینگونه می‌توان آن را توضیح داد که تعاونی‌ها از طریق همکاری با یکدیگر در سازمان‌های محلی، ملی، منطقه و بین‌المللی به اعضای خود به مؤثرترین روش، خدمت و نهضت تعاونی را تقویت می‌کنند. اصل هفتم تعاون: توجه به جامعه است و براساس آن می‌توان گفت اصول تعاونی رهنمودهایی است که طبق آن تعاونی‌ها تحقق ارزش‌ها را عملی می‌کنند که براساس بازنگری اتحادیه بین‌المللی تعاون (۱۹۹۵) به شرح ذیل هستند. اصول تعاونی رهنمودهایی است که طبق آن تعاونی‌ها تحقق ارزش‌ها را عملی می‌کنند (رستگار، ۱۴۰۱: ۵۳۰).

در سازمان‌های تعاونی افراد به‌طور داوطلبانه برای وصول به اهداف و تحقق نیازهای مشترک دور هم جمع می‌شوند و یک سازمان اقتصادی و به اصطلاح تعاونی را تشکیل می‌دهند (Fulton & King, 2021: 104). تعاونی یک بنگاه کسب‌وکار در مالکیت مصرف‌کننده و با نظارت مصرف‌کننده است که سودها را بر مبنای سهام و نحوه استفاده از تعاونی توزیع می‌کند (Nasution et al., 2021: 445). تعاونی‌ها به‌عنوان شخصیت‌های حقوقی برای ساماندهی و هدایت همکاری افراد از طریق انجام فعالیت اقتصادی و راه‌اندازی کسب‌وکار جدید برای دستیابی به نیازها و اهداف مشترک شکل می‌گیرند (Christie, 2021: 23).

۳-۲- امور خیریه و وقف

یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در اقتصاد هر کشور، بحث نابرابری اقتصادی، کنترل و جلوگیری از تبعات آن است؛ از این رو، در علم اقتصاد پیامدهای نابرابری اقتصادی به امر بسیار با اهمیتی تبدیل شده است. همچنین، براساس پژوهش‌هایی که با استفاده از مدل‌سازی عامل‌بنیان، نابرابری اقتصادی را بررسی کرده‌اند، به وجود آمدن نابرابری اقتصادی به اثبات رسیده است. یکی از بحث‌ها در زمینه نابرابری اقتصادی، ایفای نقش خیریه‌ها در تعدیل و کاهش نابرابری اقتصادی است (عبدالحسینی و همکاران، ۱۴۰۲: ۹۲). توجه به امور خیریه در میان انسان‌ها می‌تواند از سایر رفتارهای انسانی تأثیر بگیرد (Li et al., 2010: 1093). نیکوکاری از نیازهای اساسی برای حیات اجتماعی محسوب می‌شود که به میزان تن‌سپردن به قانون دارای اهمیت است. به دلیل جایگاه مهم نیکوکاری در کسب کمال فردی و اجتماعی، ایجاد حس علاقه به نیکوکارشدن با استفاده از منابع آموزشی میسر است که در ساختار نظام تعاون کشور نیز وجود دارد (عیاری و موسی‌پور، ۱۴۰۲: ۱۹۲).

توجه به نهادهای خیریه به‌واسطه گسترش روزافزون نقش آنها در اداره جامعه به شکل فزاینده‌ای رو به گسترش است؛ به همین دلیل، تنظیم روابط و تعیین جایگاه نهادهای خیریه در الگوی حکمرانی جامعه و پرداختن به چالش‌های موجود در این

حوزه اهمیت زیادی دارد (رعنائی کردشولی و دهاز، [۱۴۰۲: ۱۳۳](#))؛ البته بخش اساسی امور خیریه را وقف تشکیل می‌دهد که وقف گستره بسیار گسترده‌ای دارد و شامل انواع وقف اموال منقول و غیرمنقول، سهام، پول، انتشار اوراق وقف قابل پیاده‌سازی و مشارکت مالی دائمی یا سپرده‌گذاری قرض‌الحسنه مدت‌دار در صندوق سرمایه‌گذاری و موقوفات است (پویافر و محمدزاده، [۱۴۰۲: ۲۲۹](#)).

۴-۲- مروری بر پیشینه تحقیق

پویافر و محمدزاده ([۱۴۰۲](#)) چالش تنظیم‌گری در حکمرانی امر خیر و داوطلبانه را بررسی کردند. آنها چالش‌هایی را در حکمرانی امور خیریه برشمردند؛ چالش‌هایی همچون وجود متولیان متعدد که رویکردهای کاملاً متفاوتی درباره مشارکت اجتماعی و فعالیت مؤسسات خیریه و مردم نهاد دارند. چالش بعدی بهره‌مندی نامتوازن و فقدان عدالت رویه‌ای در پشتیبانی مالی، لجستیک و رسانه‌ای از انواع گروه‌های مختلف در بخش اجتماعی غیردولتی بود. احمدی و همکاران ([۱۴۰۲](#)) نسبت نظم سیاسی، حکمرانی وقف و تولید فضای شهری در شهر کرمانشاه را بررسی کردند و نشان دادند سازوکار کارکردی وقف متأثر از نظم سیاسی حاکم بر هر دوره تاریخی بوده است. نظم سیاسی حاکم بر وقف در دوران پیش از دولت مدرن، دینی بوده که به موجب آن به‌مثابه موقعیتی نهادی در متابولیسم اقتصادی شهر، نقش محوری داشته است. در دوران پهلوی، رقابت در قرابتی انتخابی با سیاست‌گذاری توسعه ناسیونالیستی در معرض افزایش جمعیت شهری، تبدیل به فضاهای شهری حاشیه‌نشین شده شدند. پس از انقلاب، باوجود تلاش برای احیای نقش نهادی وقف، در قرابتی که میان وضعیت آشفته اوقاف در شهر کرمانشاه و سیطره نظم نولیبرال صورت گرفت، کارکرد خیریه‌ای وقف بیش از بازتوزیع ثروت اهمیت پیدا کرد. وقف در دوران پس از انقلاب نقش چشمگیری در تولید فضای شهری در کرمانشاه بازی نکرد و امر خیریه را در هر جایی که دولت به‌دلیل سیطره نظم نولیبرال از خدمات عمومی رایگان عقب کشیده، به کار گرفته است. رعنائی کردشولی و دهاز ([۱۴۰۲](#)) چالش‌های حکمرانی ایران در جایگاه نهادهای خیریه را ارزیابی و اولویت‌بندی کردند و دریافتند فقدان اطلاعات و آمار دقیق در حوزه خیریه‌ها، ضعف در شفافیت منابع و مصارف، پیچیدگی صدور و تمدید مجوز، مشخص نبودن مرجع نظارت و فرار مالیاتی، به‌ترتیب اولویت، مهم‌ترین چالش‌های موجود محسوب می‌شوند. بر مبنای تحلیل‌های انجام‌شده، بخش عمده‌ای از این چالش‌های موجود در نظام از ویژگی‌های الگوی حکمرانی موجود در کشور بوده است. رستم‌زاده و همکاران ([۱۳۹۹](#)) مشکلات شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در حمایت از تولیدات روستاییان استان خراسان شمالی را بررسی کردند. نتایج نشان دادند مشکلات مالی - اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی و اداری - نهادی به‌ترتیب بیشترین میزان اهمیت را دارند. عبدالله‌زاده و همکاران ([۱۳۹۸](#)) تحقیقی با عنوان برنامه‌ریزی راهبردی توسعه نظام ترویج تعاون در ایران ارائه کردند. براساس نتایج، ۴۴ عامل خارجی (۱۸ مورد فرصت‌ها و ۲۶ مورد تهدیدها) و ۳۵ عامل داخلی (۱۷ مورد قوت‌ها و ۱۸ مورد ضعف‌ها) شناسایی شدند. صفری ([۱۳۹۷](#)) علل محقق‌نشدن اهداف برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در توسعه تعاونی‌ها را بررسی کرد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند چالش‌ها و مشکلات عمومی و زیرساخت‌های فرهنگی نامناسب کشور به‌عنوان «شرایط زمینه‌ای»؛ مشکلات اقتصادی درون تعاونی‌ها، نبود برنامه‌ریزی مشخص و مدون در خصوص تعاونی و ضعف سرمایه انسانی در تعاونی‌ها به‌عنوان «شرایط علی»؛ چالش‌های تعاون در عرصه بین‌المللی و چالش‌های حقوقی تعاونی‌ها به‌عنوان «شرایط میانجی»؛ نگاه کوتاه‌مدت به تعاونی و پیدایش تعاملات ناپه‌نجان «فرایندها» و صدمه‌دیدن ساختار تعاونی و ظهور بی‌اعتمادی ناشی از موفق نبودن تعاونی‌ها به‌عنوان پیامدهای توسعه‌نیافتگی تعاونی‌ها به‌شمار می‌روند. صفری ([۱۳۹۷](#)) مشکلات اقتصادی درون تعاونی‌ها، نبود برنامه‌ریزی مشخص و مدون در خصوص تعاونی و ضعف سرمایه

انسانی در تعاونی‌ها به‌عنوان شرایط علی دلیل توسعه‌نیافتگی تعاونی‌ها به شمار می‌روند. موسوی نیک و وفایی یگانه (۱۳۹۰) بیان کردند تشکیلات فعلی بخش تعاون توانایی انجام برخی امور تصدیگری بخش را دارد؛ اما در انجام برخی دیگر از این امور و کمک به اعمال سیاست‌های ملی (افزایش سهم بخش تعاون به ۲۵ درصد اقتصاد ملی، اشتغال‌زایی بالا و ...) و سیاست‌های بخشی (صنعت و معدن، کشاورزی، حمل‌ونقل و ...) از کارآیی لازم برخوردار نیست. بازارو و همکاران (۲۰۲۱) در تحقیقی روندهای فعلی در اقتصاد تعاونی روسیه را بررسی کردند. براساس نتایج، بخش تعاون روسیه که کاملاً متکی به دولت است، باید به‌صورت مستقل و توسط اعضای تعاونی‌ها اداره شود و دولت فقط باید نقش نظارتی داشته باشد. پائودل و آچاریا (۲۰۲۱) در تحقیقی، تعاونی‌ها و رشد اقتصادی نپال را بررسی کردند. با توجه به این واقعیت، قانون اساسی نپال تعاونی را به‌عنوان یکی از سه رکن اقتصاد خود گنجانده است. نتایج نشان دادند دولت توجه کافی به بخش تعاون ندارد و تدوین سیاست‌های جدیدی در حوزه تعاون ضرورت دارد.

۳- روش تحقیق

با توجه به ماهیت اکتشافی موضوع تحقیق، درباره طراحی الگوی ساختار تعاون در ایران با رویکرد وقف و امور خیریه و ضرورت شناخت چستی و چگونگی موضوع و تبیین عمیق مؤلفه‌های مؤثر از طرح پژوهش آمیخته استفاده شد که در دو فاز کیفی و کمی به انجام رسید. تحقیق حاضر از لحاظ جهت‌گیری پژوهش در گام کیفی جزء تحقیقات بنیادی و در گام کمی جزء تحقیقات توسعه‌ای است. مراحل و روش تحقیق حاضر در چهار مرحله انجام شدند. در گام اول از مرحله اول، ابتدا با استفاده از روش کیفی، ساختار تعاون در ایران براساس اسناد بالادستی و روش مطالعه کتابخانه‌ای و بررسی ساختار سازمانی (فرم) مطالعه شد. این گام در پاسخ به این سؤال مطرح می‌شود که ساختار تعاون در ایران چگونه است. سپس در گام دوم، با روش تحلیل مضمون از ۱۵ نفر از خبرگان شامل مدیران و کارمندان معاونت تعاون در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، اساتید دانشگاهی در رشته مدیریت دولتی مصاحبه نیمه‌ساختاریافته به عمل آمد تا شاخص‌های محتوایی تعاون استخراج شوند. در واقع هدف از انجام این گام پاسخگویی به این سؤال است که مؤلفه‌ها و شاخص‌های مرتبط با ساختار (محتوی) بخش تعاون کدام‌اند. در گام سوم از روش نمونه‌گیری در دسترس با روش دلفی فازی تعداد ۱۰ نفر از خبرگان دانشگاهی و مدیران حوزه تعاون به غربالگری ابعاد و مؤلفه‌ها و شاخص‌های تعاون با رویکرد وقف و امور خیریه پرداخته شد؛ این مراحل در شکل (۱) به تصویر کشیده شده است.

¹ Bazarov et al

² Paudel & Acharya

گام اول: جهت شناسایی ساختار تعاون با رویکرد وقف و امور خیریه در ایران با استفاده از اسناد بالادستی و مطالعه کتابخانه‌ای

گام دوم: جهت شناخت مؤلفه‌ها و شاخص‌های مرتبط با ساختار (محتوی) بخش تعاون با رویکرد وقف و امور خیریه با روش تحلیل مضمون و مصاحبه نیمه ساختار یافته

گام سوم: شناخت ابعاد و مؤلفه‌ها و شاخص‌های تعاون با رویکرد وقف و امور خیریه با روش دلفی فازی از طریق مصاحبه با خبرگان

نمودار ۱- مراحل اجرای تحقیق

Diagram 1- Steps of research implementation

۳- یافته‌های تحقیق

همان‌طور که در قسمت روش تحقیق اشاره شد، برای شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های ساختار تعاون با رویکرد وقف و امور خیریه در ایران، براساس مطالعه کیفی - کمی گام‌هایی برداشته شد. در ادامه یافته‌های هر گام تا رسیدن به شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های ساختاری به ترتیب ارائه می‌شوند.

گام اول: هدف از انجام این مرحله، پاسخگویی به این سؤال تحقیق است که ساختار تعاون در ایران چگونه است. برای نشان‌دادن نتایج حاصل از مطالعات اسناد و مدارک بالادستی از جداول ذیل به‌منظور خلاصه‌نویسی استفاده شده است. در این بخش با مطالعه قوانین، اهداف، وظایف و تشکیلات تعاون ایران، دستگاه‌ها و نهادهای فعال در عرصه سه‌گانه تعاونی‌های تولیدی، توزیعی و خدماتی به تفکیک احصاء شده است. نتایج این گام نشان دادند در جمهوری اسلامی ایران دستگاه‌ها و نهادهای مختلفی در حوزه تعاون فعالیت دارند. به‌منظور توسعه و گسترش حوزه‌های سه‌گانه تعاونی‌ها، فعالیت‌های مستمر از طریق تشکیلات دولتی، شامل وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت جهاد کشاورزی و وزارت کشور و همچنین نهادهای عمومی غیردولتی مانند اتاق تعاون ایران، بانک توسعه تعاون، صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری تعاون ایران و سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران انجام می‌شوند.

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به‌عنوان متولی اصلی امر تعاون، در ذیل خود، معاونت‌های هشت‌گانه دارد که معاونت تعاون آن، وظیفه ایجاد انسجام کلان سیاست‌های توسعه بخش تعاون در راستای اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، تهیه و پیشنهاد برنامه‌های بلندمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت در راستای رشد و توسعه کمی و کیفی بخش تعاون، سیاست‌گذاری و نظارت بر حسن اجرای قوانین و مقررات بخش تعاون، ابلاغ اهداف سیاست‌ها و برنامه‌های مصوب در حوزه فعالیت‌های تحت پوشش به استان‌ها و نظارت بر عملکرد ادارات کل استان‌ها را بر عهده دارد. این معاونت دارای پنج دفتر است که شامل دفتر تعاونی‌های تولیدی، دفتر تعاونی‌های خدماتی، دفتر تعاونی‌های توزیعی، اداره توسعه تعاون و دفتر آموزش و ترویج و تحقیقات تعاونی‌ها است. اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان‌ها در معاونت تعاون خود، دفتر تشکیل تعاونی‌ها، نظارت بر تعاونی‌ها و توسعه تعاونی‌ها را شامل می‌شود و تعاونی‌های تولیدی، توزیعی و خدماتی در اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی شهرستان‌ها عضویت دارند.

گام دوم: در این گام مطالعه کیفی تحلیل مضمون انجام شده است. هدف از انجام این مرحله پاسخگویی به این سؤال است که مؤلفه‌ها و شاخص‌های مرتبط با ساختار (محتوی) بخش تعاون چیست. برای استخراج و شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مرتبط با بخش تعاون، از روش تحلیل مضمون استفاده شد. در این بخش از تحقیق با ۱۵ نفر از خبرگان دانشگاهی و مدیران حوزه تعاون مصاحبه شد که در مصاحبه ۱۲، داده‌ها به اشباع رسید. در این پژوهش، نقطه اشباع داده‌ها توسط محقق کاملاً ملموس بود. نمونه‌گیری تا جایی ادامه یافت که اطلاعات به دست آمده از نمونه‌های انتهایی دیگر نمی‌توانست اطلاعات جدیدی را به اطلاعات جمع‌آوری شده اضافه کند. نتایج مصاحبه‌ها به صورت زیر هستند که در جدول (۱) ارائه شده‌اند.

جدول ۱- ایجاد تم‌های فرعی مدل ساختار (محتوی) بخش تعاون با رویکرد اوقاف و امور خیریه

Table 1- Creation of sub-themes of the structure (content) model of the cooperative sector with the approach of awqaf and charity

تم‌های فرعی (مضامین سازمان‌دهنده)	تم (مضامین) پایه	کد مصاحبه‌شونده
	وسعت عریض تشکیلات رسیدگی‌کننده به امور خیریه و وقف	۱۳-۸-۵-۱۵-۴-۱
	تعدد سطوح سازمانی	۱۵-۱۳-۹-۴-۲-۱
	قدرت تصمیم‌گیری در سطوح عالی	۱۴-۱۲-۸-۶-۵-۱
	تمرکز قدرت در سازمان اوقاف	۸-۷-۳-۲
ساختار بوروکراتیک	تصدی‌گری دولت در امور خیریه	۱۴-۱۰-۴-۱
	تعدد نهادهای درگیر	۱۰-۳
	بخشی‌نگری	۱۴-۶
	رویه‌های زائد	۱۵-۴
	کنترل و نظارت دولت بر اوقاف و امور خیریه	۷-۲
	تعداد وظایف نهادهای مسئول	۷-۴-۲-۱
	تعداد عناوین شغلی	۱۵-۱۱-۹-۳-۲-۱
میزان درهم‌تنیدگی وظایف	انجام وظایف مشابه و تکراری بین نهادها	۱۴-۶-۲
	انجام وظایف مشابه بین دوایر	۲
	موازی کاری	۶-۲
	داشتن شرح شغل و مقررات	۵-۴-۱
شفافیت وظایف	تقسیم کار ملی بین نهادهای مختلف	۲
	تجمیع وظایف مشابه	۱۰-۳
	همسوی بودن فعالیت‌ها و برنامه‌ها	۱۴-۶
رابطه منطقی بین وظایف و فعالیت‌ها	تناسب وظایف و فعالیت	۱۳-۷
	برنامه‌ریزی متمرکز	۱۱-۵
	تعریف کانال‌های ارتباطی بین نهادهای مسئول امور خیریه و اوقاف	۱۵-۹-۳
	همکاری بین نهادهای مسئول امور خیریه و اوقاف	۷
انسجام و یکپارچگی	وجود مرجع خاص جهت هماهنگی نهادهای مسئول امور خیریه و اوقاف	۱۴-۱۱-۱۰-۸-۶-۵-۲-۱
	وجود یک مدیریت یکپارچه در بخش امور خیریه تعاون	۳-۲
	پوشش همه حوزه‌ها	۱۴-۱۲-۶-۵
منابع مالی	حمایت‌های مالی از امور خیریه تعاونی‌ها	۱۲-۵
	وجود بانک‌ها و مؤسسات اعتباری متعدد مختص امور خیریه تعاونی‌ها	۱۵-۸-۵-۴-۳
	پیوند تعاون، امور خیریه و مدارس	۱۵-۹-۳
منابع آموزشی	پیوند تعاون، امور خیریه و دانشگاه	۱۵-۴
	آموزش حرفه‌ای به تعاونی‌ها	۱۱

در این تحقیق، تحلیل تم بر مبنای تقسیم تم‌ها در شبکه مضامین، به تم‌های پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر انجام شده است. در جدول فوق تم‌های فرعی استخراج شده‌اند که تم‌های سازمان‌دهنده نیز نامیده می‌شوند و به ۳ تم اصلی یا همان مضامین فراگیر تحقیق دسته‌بندی شدند.

جدول ۲- نام‌گذاری تم‌های اصلی ساختار تعاون

Table 2- Naming the main themes of the cooperative structure

تم‌های اصلی (مضامین فراگیر)	تم‌های فرعی (مضامین سازمان‌دهنده)
شکل ساختار	ساختار بوروکراتیک انسجام و یکپارچگی
سازماندهی	میزان درهم‌تنیدگی وظایف شفافیت وظایف
استفاده بهینه از امکانات و منابع	رابطه منطقی بین وظایف و فعالیت‌ها منابع مالی منابع آموزشی

در جدول (۲) تم‌های فرعی استخراج شده‌اند که تم‌های سازمان‌دهنده نیز نامیده می‌شوند و به ۵ تم اصلی یا همان مضامین فراگیر تحقیق دسته‌بندی شدند.

گام سوم: در این مرحله از روش دلفی فازی برای غربالگری ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های پژوهش و تعیین اهمیت استفاده شده است. براساس مصاحبه‌های تخصصی انجام‌شده، در مجموع ۴۰ گویه اولیه شناسایی شدند. ابعاد (۳ بُعد)، مؤلفه‌ها (۷ مؤلفه) و شاخص‌های (۳۰ شاخص) اولیه مؤثر در ساختار تعاون به تفکیک هر عامل ارائه شده‌اند. غربال و سنجش اهمیت گویه‌ها طبق نظر خبرگان با استفاده از پرسشنامه به روش دلفی فازی انجام شده است. در این مطالعه نیز برای فازی‌سازی دیدگاه خبرگان از اعداد فازی مثلثی استفاده شد. برای فازی‌زدایی، مقدار فازی‌زدایی شده بزرگ‌تر از ۰/۷ پذیرفته است و هر شاخص با امتیاز کمتر از ۰/۷ رد می‌شود (وو و فانگ، ۲۰۱۱). در این تحقیق، میانگین فازی و برونداد فازی‌زدایی شده مقادیر اهمیت مربوط به ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های ساختار تعاون با رویکرد وقف و امور خیریه در جدول (۳) ارائه شده است.

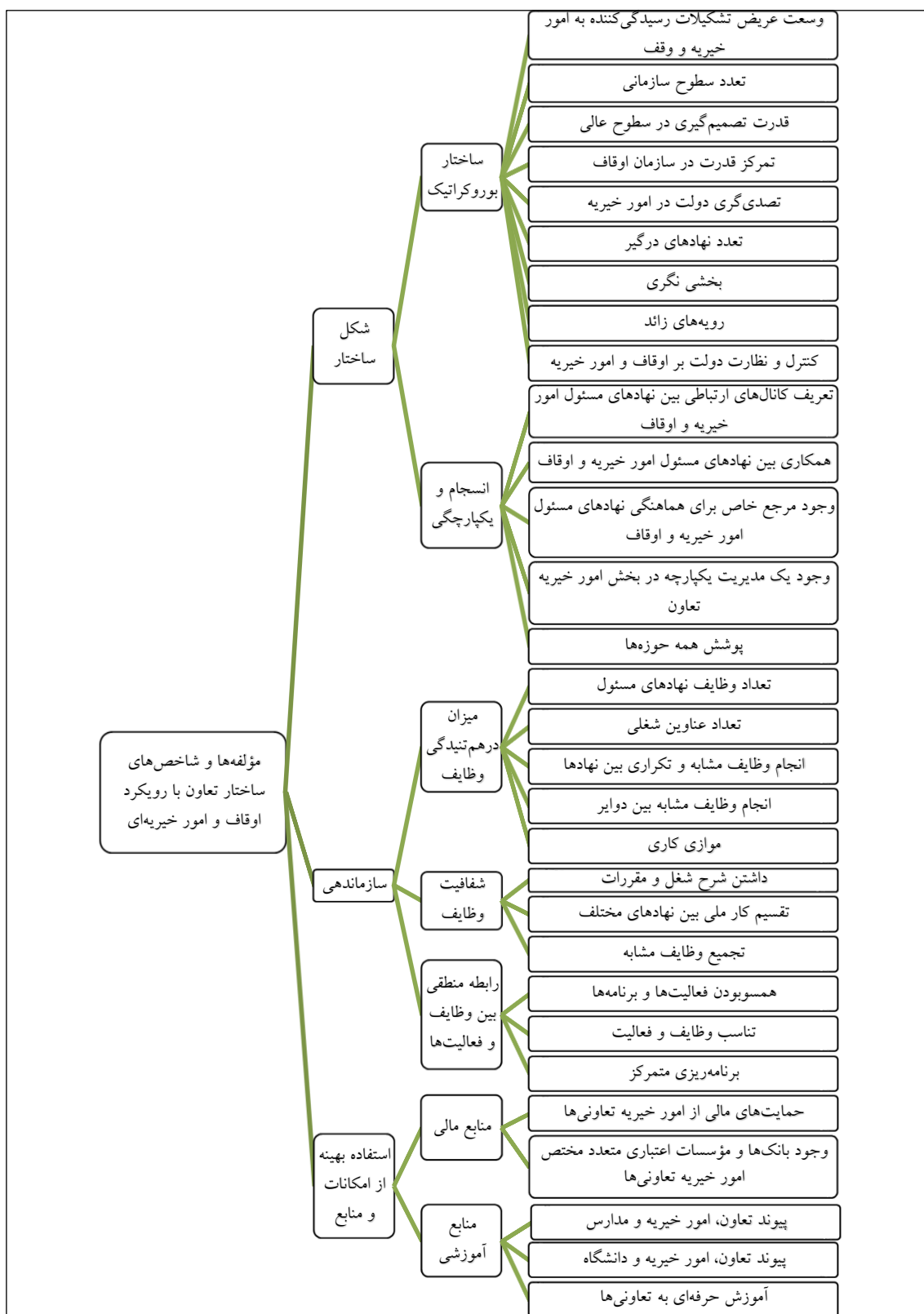
جدول ۳- نتایج حاصل از غربالگری ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها

Table 3- The results of the screening of dimensions, components and indicators

گویه	کران پایین	مقدار محتمل	کران بالا	میانگین فازی	مقدار قطعی	نتیجه
ابعاد						
شکل ساختار	۰/۷۲	۰/۸۸	۰/۹۶	(۰/۷۱۸, ۰/۸۷۸, ۰/۹۶)	۰/۸۵	پذیرش
سازماندهی	۰/۷۳	۰/۸۸	۰/۹۶	(۰/۷۲۷, ۰/۸۸۱, ۰/۹۵۸)	۰/۸۶	پذیرش
استفاده بهینه از امکانات و منابع	۰/۷۰	۰/۸۶	۰/۹۵	(۰/۶۹۵, ۰/۸۵۷, ۰/۹۵۱)	۰/۸۳	پذیرش
مؤلفه						
ساختار بوروکراتیک	۰/۷۴	۰/۸۹	۰/۹۶	(۰/۷۳۷, ۰/۸۸۷, ۰/۹۶۲)	۰/۸۶	پذیرش
انسجام و یکپارچگی	۰/۷۳	۰/۸۸	۰/۹۶	(۰/۷۳۱, ۰/۸۸۳, ۰/۹۶)	۰/۸۶	پذیرش
میزان درهم‌تنیدگی وظایف	۰/۷۱	۰/۸۶	۰/۹۵	(۰/۷۰۶, ۰/۸۶۲, ۰/۹۴۵)	۰/۸۴	پذیرش
شفافیت وظایف	۰/۷۳	۰/۸۸	۰/۹۵	(۰/۷۲۷, ۰/۸۷۸, ۰/۹۵۳)	۰/۸۵	پذیرش
رابطه منطقی بین وظایف و فعالیت‌ها	۰/۶۹	۰/۸۶	۰/۹۵	(۰/۶۹۳, ۰/۸۶, ۰/۹۵۱)	۰/۸۴	پذیرش
منابع مالی	۰/۶۷	۰/۸۳	۰/۹۲	(۰/۶۷۱, ۰/۸۲۸, ۰/۹۲۳)	۰/۸۱	پذیرش
منابع آموزشی	۰/۹۶	۰/۸۸	۰/۷۴	(۰/۷۳۷, ۰/۸۸۳, ۰/۹۶۲)	۰/۸۶	پذیرش

گوبه	کران پایین	مقدار محتمل	کران بالا	میانگین فازی	مقدار قطعی	نتیجه
شاخص						
وسعت عریض تشکیلات رسیدگی کننده به امور خیریه و وقف	۰/۶۶	۰/۸۳	۰/۹۴	(۰/۶۵۷, ۰/۸۲۷, ۰/۹۳۷)	۰/۸۱	پذیرش
تعدد سطوح سازمانی	۰/۷۸	۰/۹۰	۰/۹۶	(۰/۷۷۶, ۰/۸۰۳, ۰/۹۵۷)	۰/۸۸	پذیرش
قدرت تصمیم‌گیری در سطوح عالی	۰/۷۶	۰/۹۰	۰/۹۷	(۰/۷۵۵, ۰/۸۹۵, ۰/۹۶۵)	۰/۸۷	پذیرش
تمرکز قدرت در سازمان اوقاف	۰/۷۵	۰/۹۰	۰/۹۷	(۰/۷۴۸, ۰/۸۹۷, ۰/۹۶۷)	۰/۸۷	پذیرش
تصدی‌گری دولت در امور خیریه	۰/۷۲	۰/۸۸	۰/۹۶	(۰/۷۱۶, ۰/۸۸, ۰/۹۶۳)	۰/۸۵	پذیرش
تعدد نهادهای درگیر	۰/۶۵	۰/۸۲	۰/۹۲	(۰/۶۴۵, ۰/۸۱۵, ۰/۹۲۲)	۰/۷۹	پذیرش
بخشی‌نگری	۰/۷۲	۰/۸۸	۰/۹۷	(۰/۷۱۷, ۰/۸۸, ۰/۹۶۸)	۰/۸۶	پذیرش
رویه‌های زائد	۰/۷۴	۰/۸۹	۰/۹۷	(۰/۷۳۶, ۰/۸۹۲, ۰/۹۶۸)	۰/۸۷	پذیرش
کنترل و نظارت دولت بر اوقاف و امور خیریه	۰/۷۲	۰/۸۷	۰/۹۵	(۰/۷۱۵, ۰/۸۷۳, ۰/۹۵۳)	۰/۸۵	پذیرش
تعداد وظایف نهادهای مسئول	۰/۷۰	۰/۸۷	۰/۹۶	(۰/۷۰۱, ۰/۸۶۷, ۰/۹۵۷)	۰/۸۴	پذیرش
تعداد عناوین شغلی	۰/۷۵	۰/۸۹	۰/۹۶	(۰/۷۴۷, ۰/۸۹۳, ۰/۹۶۳)	۰/۸۷	پذیرش
انجام وظایف مشابه و تکراری بین نهادها	۰/۷۸	۰/۹۲	۰/۹۸	(۰/۷۷۶, ۰/۹۱۷, ۰/۹۷۸)	۰/۸۹	پذیرش
انجام وظایف مشابه بین دوایر	۰/۷۷	۰/۹۲	۰/۹۸	(۰/۷۶۷, ۰/۹۱۵, ۰/۹۸۸)	۰/۸۹	پذیرش
موازی کاری	۰/۷۴	۰/۹۰	۰/۹۸	(۰/۷۴۳, ۰/۹, ۰/۹۷۵)	۰/۸۷	پذیرش
داشتن شرح شغل و مقررات	۰/۷۲	۰/۸۸	۰/۹۶	(۰/۷۱۶, ۰/۸۸, ۰/۹۶۳)	۰/۸۵	پذیرش
تقسیم کار ملی بین نهادهای مختلف	۰/۶۹	۰/۸۵	۰/۹۵	(۰/۶۹۱, ۰/۸۴۸, ۰/۹۴۶)	۰/۸۳	پذیرش
تجمع وظایف مشابه	۰/۷۲	۰/۸۸	۰/۹۷	(۰/۷۱۶, ۰/۸۷۸, ۰/۹۷۱)	۰/۸۶	پذیرش
همسوی‌بودن فعالیت‌ها و برنامه‌ها	۰/۷۷	۰/۹۲	۰/۹۸	(۰/۷۷۲, ۰/۹۱۵, ۰/۹۷۸)	۰/۸۹	پذیرش
تناسب وظایف و فعالیت	۰/۷۵	۰/۹۰	۰/۹۶	(۰/۷۵۲, ۰/۸۹۷, ۰/۹۶۲)	۰/۸۷	پذیرش
برنامه‌ریزی متمرکز	۰/۷۵	۰/۸۹	۰/۹۶	(۰/۷۵۱, ۰/۸۹۳, ۰/۹۵۸)	۰/۸۷	پذیرش
تعریف کانال‌های ارتباطی بین نهادهای مسئول امور خیریه و اوقاف	۰/۷۱	۰/۸۵	۰/۹۴	(۰/۷۰۶, ۰/۸۵, ۰/۹۳۶)	۰/۸۳	پذیرش
همکاری بین نهادهای مسئول امور خیریه و اوقاف	۰/۷۷	۰/۹۱	۰/۹۷	(۰/۷۷۱, ۰/۹۰۵, ۰/۹۷۱)	۰/۸۸	پذیرش
وجود مرجع خاص برای هماهنگی نهادهای مسئول امور خیریه و اوقاف	۰/۶۷	۰/۸۳	۰/۹۲	(۰/۶۷۲, ۰/۸۲۷, ۰/۹۱۶)	۰/۸۱	پذیرش
وجود یک مدیریت یکپارچه در بخش امور خیریه تعاون	۰/۶۸	۰/۸۴	۰/۹۴	(۰/۶۷۵, ۰/۸۳۶, ۰/۹۳۵)	۰/۸۲	پذیرش
پوشش همه حوزه‌ها	۰/۶۳	۰/۸۰	۰/۹۱	(۰/۶۳۳, ۰/۷۹۶, ۰/۹۰۶)	۰/۷۸	پذیرش
حمایت‌های مالی از امور خیریه تعاونی‌ها	۰/۷۲	۰/۸۷	۰/۹۶	(۰/۷۱۶, ۰/۸۷, ۰/۹۶)	۰/۸۵	پذیرش
وجود بانک‌ها و مؤسسات اعتباری متعدد مختص امور خیریه تعاونی‌ها	۰/۶۸	۰/۸۴	۰/۹۳	(۰/۶۸۱, ۰/۸۳۵, ۰/۹۲۶)	۰/۸۱	پذیرش
پیوند تعاون، امور خیریه و مدارس	۰/۶۸	۰/۸۴	۰/۹۴	(۰/۶۷۷, ۰/۸۴۳, ۰/۹۴۲)	۰/۸۲	پذیرش
پیوند تعاون، امور خیریه و دانشگاه	۰/۶۹	۰/۸۵	۰/۹۵	(۰/۶۹۱, ۰/۸۴۸, ۰/۹۴۶)	۰/۸۳	پذیرش
آموزش حرفه‌ای به تعاونی‌ها	۰/۶۵	۰/۸۲	۰/۹۳	(۰/۶۵۳, ۰/۸۲, ۰/۹۲۷)	۰/۸۰	پذیرش

براساس نتایج به‌دست‌آمده طبق جدول (۳)، همه ۳ بعد، ۷ مؤلفه و ۳۰ شاخص تحقیق حاضر توسط خبرگان تأیید شده‌اند و از اهمیت مورد انتظار برخوردارند و همچنین خبرگان موضوع تحقیق، آن را پذیرفته‌اند و به اجماع نظر موافق رسیدند. این ابعاد و مؤلفه‌ها به اختصار در شکل (۲) نمایش داده شده‌اند.

شکل ۲- دسته‌بندی ابعاد و مؤلفه‌های ساختار تعاون با رویکرد اوقاف و امور خیریه

Figure 2- Classification of the dimensions and components of the cooperative structure with the endowment and charity approach

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

ساختار مناسب و کارآمد، اولین و مهم‌ترین عامل رسیدن به اهداف در تمامی نظام‌ها از جمله نظام تعاون است؛ حال آنکه بحث امور خیریه و وقف در ساختار تعاون از اهمیت فراوان برخوردار است و با توجه و تأکید به آن می‌توان اهداف نظام تعاون را تعالی بخشید؛ از این رو، هدف از اجرای تحقیق حاضر، شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های ساختار تعاون با رویکرد وقف و امور خیریه در کشور بود. نتایج بخش کیفی نشان می‌دهند در بعد ساختاری بخش تعاون کشور، مؤلفه‌های ساختار بوروکراتیک و انسجام و یکپارچگی از اهمیت فراوان برخوردار است و نبود سیستمی یکپارچه که تمام امور خیریه در نظام تعاون کشور را زیر نظر داشته باشد، توانایی‌های سازمان‌دهی امور خیریه در تعاونی‌های کل کشور را کاهش می‌دهد. نبود اطلاعات روشن و یکپارچه در سیستمی منسجم و آمار دقیق و روشنی که نشان دهد بخش تعاون تا چه حد توانایی کمک به مسائل خیریه را دارد و دارایی‌ها و نیازمندی‌های تعاونی‌های مختلف در کل کشور تا چه حد هستند، ضعف سیستم را در پی دارد. برای برپایی سیستمی مناسب که به تعاونی‌ها در امر ساماندهی اوقاف و امور خیریه کمک کند، نظام تعاون کشور نیازمند سیستمی یکپارچه با داشتن اطلاعاتی به‌هم‌پیوسته و مرتبط است. بعد سازماندهی مؤلفه‌های میزان درهم‌تیدگی وظایف، شفافیت وظایف و رابطه منطقی بین وظایف و فعالیت‌ها به این دلیل دارای اهمیت است که وظایف در صورت همپوشانی یا عدم تطابق با یکدیگر سبب از بین رفتن بسیاری از منابع می‌شود؛ در نهایت، بعد استفاده بهینه از امکانات و منابع با مؤلفه‌های منابع آموزشی و منابع مالی تأثیرگذار است. در طراحی ساختار تعاون کشور تلاش شد با حذف رویه‌های زائد و کاهش بوروکراسی در جهت تسهیل امور خیریه در سازمان‌های تعاونی، حذف وظایف مشابه و تکراری، رفع وظایف متداخل و موازی کاری‌ها، عدم پیچیدگی و عدم تمرکز، علاوه بر لحاظ کردن ویژگی‌های سادگی و چابکی و کاهش تصدی‌گری دولت در بخش تعاون و نظارت‌های بیش‌ازحد و تصدی کامل بر امور خیریه و وقف‌های صورت‌گرفته از سوی افراد، ارتباط منطقی بین اجزای تشکیل‌دهنده، برقرار و ساختاری مناسب ارائه شود. همچنین، به‌منظور همکاری در تدوین سیاست‌های تعاون کشور در بخش امور خیریه و وقف و انسجام و هماهنگی تمام دستگاه‌ها و همسورکردن فعالیت‌ها با اهداف و سیاست‌ها و نظارت بر حسن اجرای آن، تشکیل شورای ملی تعاون پیشنهاد می‌شود که وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی دبیر آن است. علاوه بر تعاون، انسان‌ها تمایل شدیدی به برابری طلبی دارند؛ برای مثال، وقف یا هدیه به افراد فرودست یا تنبیه افراد خودخواه برای پیگیری برابری رخ می‌دهد و توجه به همه این موارد، تکامل رفتار افراد در سطح کلان را در پی دارد. برای یک رفتار برابری‌خواهانه ساده، خیریه در نظر گرفته می‌شود که هدف آن دستیابی به معنویات، رسیدن به تعالی بشری و کاهش تفاوت‌های بین فردی است. به‌طور خاص، فرد معنوی، نوع‌دوست و برابری‌طلب با اهدای مقدار مشخصی از دسترنج خود به سایر افراد اجتماع کمتر برخوردار، یک اقدام خیریه می‌کند. برای درک عواملی که می‌توانند در تکامل مشترک رفتاری مهم باشند، قوانین به‌روزرسانی‌شده استراتژی متفاوتی در چارچوب سطح فردی سیستم تکاملی اتخاذ می‌کند. اگر اثرات آنها بر خیریه و تعاون بررسی شوند، به راحتی دریافت می‌شود که خیریه در سازمان‌های تعاونی همکاری را ارتقا می‌دهد؛ جایی که سیستم، افراد نیازمند را انتخاب می‌کند تا روال زندگی‌شان را بهبود بخشند. در شرایط واقعی، انتخاب اجتماعی یا انتخاب طبیعی ممکن است فشار بیشتری را بر حذف، نادیده‌گرفتن یا به حاشیه راندن نیازمندترین افراد تحمیل کند. به این صورت است که می‌توان گفت خیریه نقشی در افزایش انسجام اجتماعی در این شرایط دارد.

همچنین، نتایج تحقیق حاضر نشان دادند کاهش تصدی‌گری دولت در امور خیریه، از مهم‌ترین اصول اصلاح ساختار تشکیلات تعاون کشور است که در زمینه شفاف‌سازی روال و رویه‌های قانونی و امکان هماهنگی بین بخش‌های مختلف و متولیان متعدد و هماهنگی بخش‌های متعدد مهم‌ترین لازمه کارکرد بهینه سازمان‌های تعاونی در امور خیریه و وقف است.

کارکردهای مدل و نوآوری آن نسبت به مدل‌های پیشین در این است که هریک از دستگاه‌های مسئول تعاون، برنامه‌های تعاونی خود را پس از تأیید و تصویب شورای ملی تعاون به اجرا درآورند و کلیه اقدامات این دستگاه‌ها براساس سیاست‌های تعیین‌شده از سوی این شورا صورت بگیرد. حضور رئیس‌جمهور به‌عنوان رئیس شورای ملی تعاون باعث ضمانت اجرایی راهبردها و سیاست‌های اتخاذشده می‌شود و دستگاه‌ها را ملزم به اجرا و پیگیری برنامه‌های مصوب شورا می‌کند. صاحب‌نظران معتقدند با توجه به اینکه سایر دستگاه‌ها بخش کوچکی از وظایف‌شان در رابطه با امر تعاونی است، پیشنهاد می‌شود دبیرخانه شورای ملی تعاون در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی تشکیل شود؛ اتاق تعاون نیز به‌عنوان یک نهاد عمومی غیردولتی به‌عنوان نماینده اتحادیه‌های شرکت‌های تعاونی در شورای ملی حضور داشته باشد؛ حضور رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور در جهت تأمین منابع مالی و انسانی و تسریع در روند اداری امور تعاونی‌ها مقرر شد؛ با توجه به نقش مهم دهیاری‌ها در ایجاد زمینه و جذب مردم به سمت تعاونی‌ها، وزارت کشور به نمایندگی از سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور در شورای ملی تعاون حضور داشته باشد؛ براساس نظر خبرگان وزیر جهاد کشاورزی به نمایندگی از سازمان تعاون روستایی ایران، وزیر راه و شهرسازی به نمایندگی از تعاونی‌های مسکن مهر، وزیر امور اقتصاد و دارایی برای تسهیل‌گری در امور اقتصادی و بازرگانی تعاونی‌ها، رئیس بانک توسعه تعاون، رئیس صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری تعاون ایران و رئیس بانک مرکزی برای اختصاص منابع مالی و اعتباری به تعاونی‌ها در شورای ملی حضور داشته باشند؛ حضور وزیر آموزش و پرورش و وزیر علوم برای فرهنگ‌سازی امر تعاون در همه سطوح آموزشی امری ضروری است.

با توجه به نتایج تحقیق به‌منظور همکاری در تدوین سیاست‌های تعاون کشور در امور خیریه و انسجام و هماهنگی تمام دستگاه‌ها و همسورکردن فعالیت‌ها با اهداف و سیاست‌ها و نظارت بر حسن اجرای آن، تشکیل شورای ملی تعاون پیشنهاد شد که وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی دبیر آن است. همچنین، پیشنهاد می‌شود در تدوین لوایح دولت و برنامه‌های تحول اداری، نسبت به بازنگری ساختار تعاون کشور و کوچک‌سازی حجم تشکیلات و کم‌کردن نقش دولت اقدام شود؛ تدوین قوانین یکپارچه و شاخص‌های شفاف و مشخص در حوزه‌های سه‌گانه تعاونی‌ها به قانون‌گذار صورت بگیرد؛ ساختار بخش تعاون مستقل باشد که در عین برخورداری از انسجام کافی برای کمک به اعمال سیاست‌های فرابخشی مربوط به بخش تعاون، از استقلال عمل کافی برای کمک به اعمال سیاست‌های بخشی نیز برخوردار باشند؛ برای مثال، فرض کنید تشکیلات بخش تعاون متشکل از اتحادیه‌های انواع مختلف تعاونی‌ها باشد و هر اتحادیه در فعالیت‌های یک بخش تخصصی مربوط به نوع فعالیت تعاونی‌های عضو آن (کشاورزی، صنعتی، مصرفی و ...) عمل کند.

منابع فارسی

- احمدی، و، منصوری، ا و رضایی، ن. (۱۴۰۲). حکمرانی وقف و تولید فضاهای شهری در کرمانشاه. *پژوهشنامه مطالعات وقف و امور خیریه*، ۱(۲)، ۲۴۱-۲۶۴.
- پویافر، م. ر و محمدزاده، ز. (۱۴۰۲). چالش تنظیم‌گری در حکمرانی امر خیر و داوطلبانه. *پژوهشنامه مطالعات وقف و امور خیریه*، ۱(۲)، ۲۴۰-۲۲۳.
- رستگار، م، کیاکجوری، د، تقی پوریان، م. ج و مهدی پورپاشا، م. م. (۱۴۰۱). ارائه مدل کیفی رقابت‌پذیری شرکت‌های تعاونی بر مبنای اصول تعاون با رویکرد فراترکیب. *فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی*، ۹(۴)، ۵۳۹-۵۲۵.
- رستم‌زاده، م، عبدالله‌زاده، غ و عابدی سروستانی، ا. (۱۳۹۹). بررسی مشکلات شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در حمایت از تولیدات روستاییان استان خراسان شمالی. *مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی*، ۷(۱)، ۲۳-۳۱.

- رعنائی کردشولی، ح و دهاز، ر. (۱۴۰۲). جایگاه نهادهای خیریه در الگوهای حکمرانی: واکاوی چالش‌های موجود در نظام حکمرانی ایران. *پژوهشنامه مطالعات وقف و امور خیریه*، ۱(۲)، ۱۷۲-۱۳۱.
- صفری، س. (۱۳۹۷). علل محقق‌نشدن اهداف برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در توسعه تعاونی‌ها. *فرایند مدیریت و توسعه*، ۳۱(۴)، ۹۸-۶۳.
- عباسی، ر، فلاح، م. ر و اکبری کجانی، ع. (۱۴۰۲). شناسایی پیشایندهای ارزش‌آفرینی سازمان بسیج سازندگی در توسعه کسب‌وکارهای خانگی به‌منظور محرومیت‌زدایی. *پژوهشنامه مطالعات وقف و امور خیریه*، ۱(۲)، ۲۸۸-۲۶۵.
- عبدالاحسینی، س، علی خاصی، س، امینی، ب و حیدری، ا. (۱۴۰۲). توسعه مدل عامل بنیان تأثیر توزیع مناسب منابع خیریه‌ها بر نابرابری اقتصادی. *پژوهشنامه مطالعات وقف و امور خیریه*، ۱(۲)، ۱۱۲-۸۹.
- عبداله زاده، غلامحسین، شریف زاده، محمدشریف، حسینی نیا، غلام حسین، و حیدری، علی قلی. (۱۳۹۸). برنامه ریزی راهبردی توسعه نظام ترویج تعاون در ایران. *تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران (علوم کشاورزی ایران)*، ۵۰(۲)، ۳۱۱-۳۳۲.
- عقبایی جزنی، م، اعتباریان، ا و هادی پیکانی، م. (۱۳۹۷). طراحی الگوی حکمرانی اقتضایی برای اجرای اثربخش سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی. *مدیریت دولتی*، ۱۰(۱)، ۸۸-۵۹.
- عیاری، ل و موسی پور، ن. (۱۴۰۲). آموزش نیکوکاری در مدارس دوره ابتدایی ایران. *پژوهشنامه مطالعات وقف و امور خیریه*، ۱(۲)، ۲۲۲-۱۸۹.
- محمدزاده سلطانمادی، ه، فیضی، ط، گرامی‌پور، م و یداللهی، م. (۱۳۹۸). تبیین و آسیب‌شناسی الگوی جاری مدیریت دولتی در ایران. *مدیریت دولتی*، ۱۱(۱)، ۱-۲۶.
- موسوی نیک، س. ه و وفايي یگانه، ر. (۱۳۹۰). بررسی ساختار تشکیلاتی بخش تعاون در راستای اصلاح قانون بخش تعاون. گزارش‌های کارشناسی (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی).

References

- Abbasi, R., Fallahi, M. R., & Akbari Kajani, A. (2024) Identifying the antecedents of value creation of basij sazandegi organization in the development of home businesses to remove deprivation. *Journal of Endowment & Charity Studies*, 1(2), 89-112. <http://doi.org/ecs.2023.138413.1059/10.22108>. [In Persian]
- Abdolhosseini, S., Ali Khasi, S., Amini, B., & Heydari, A. (2024). Development of an agent-based model of the impact of proper distribution of charitable resources on economic inequality. *Journal of Endowment & Charity Studies*, 1(2), 89-112. <http://doi.org/10.22108/ecs.2023.136278.1042>. [In Persian]
- Abdullahzadeh, Gh, Sharifzadeh, M. Sh, Hosseininia, Gh, & Heydari, A. Q. (2018). Strategic planning for the development of cooperation promotion system in Iran. *Economic Research and Agricultural Development of Iran (Agricultural Sciences of Iran)*, 50(2), 311-332. Available at: <https://sid.ir/paper/368728/fa>. [In Persian]
- Ahmad, T., Haneef, R., Rawat, D., & Riyal, M. (2022). Chapter-4 dimensions of organizational structure for organizational management. *COMMERCEAND*, 53, 53. doi: 10.22271/int.book.109
- Ahmadi, V., Mansouri, O., & Rezaei. (2023). Endowment (Waqf) Governance and Production of Urban Spaces in Kermanshah, *Journal of Endowment & Charity Studies*, 1(2), 241-264. <http://doi.org/10.22108/ecs.2023.138148.1058>. [In Persian]
- Ayari, L., & Mousapour, N. (2024). Philanthropy instruction in elementary schools in Iran. *Journal of Endowment & Charity Studies*, 1(2), 189-222. <http://doi.org/ecs.2023.135586.1035/10.22108>. [In Persian]
- Banda, W., & Chanda, E. K. (2021). A proposed cooperatives strategy for artisanal and small-scale gold mining sector in Zambia. *Resources Policy*, 70, 101909. doi: 10.1016/j.resourpol.2020.101909.
- Bazarov, R. T., Tishkina, T. V., Basyrova, E. I., Shigorcova, E. S., & Samatova, C. H. (2021). Current trends in Co-operative economics. In *Frontier Information Technology and Systems Research in Co-operative Economics* (81- 88). Springer, Cham. doi: 10.1007/978-3-030-57831-29.
- Cesa, M., Chao, I., Droescher, M., Ferrins, L., Shuai, Z., & Garcia-Martinez, J. (2022). An Organizational structure for the future. *chemistry international*, 44(2), 34-37. doi: 10.1515/ci-2022-0228.
- Christie, N. (2021). Rethinking local institutional development in India: Theoretical perspectives and analysis of dairy Co-operatives. *Journal of Public Affairs*, 21(3), e2230. doi: 10.1002/pa.2230.

- Fulton, J. R., & King, R. P. (2021). The organizational structure of Co-operatives: Centralization versus decentralization of decision making authority. In *Agricultural Co-operatives in transition* (103-124). Routledge.
- Ivanov, N., Fedoseeva, T., & Mezentseva, O. (2022). Transformation of a small company's organizational structure in the construction industry. In *building Life-cycle management. Information Systems and Technologies* (373- 385). Springer, Cham. doi: 10.1007/978-3-030-96206-7_39.
- Joseph, J., & Gaba, V. (2020). Organizational structure, information processing, and decision-making: A retrospective and road map for research. *Academy of Management Annals*, 14(1), 267-302. doi: 10.5465/annals.2017.0103.
- Krishnamoorthy, A., & Holladay, P. (2021). An analysis of factors influencing organizational structure in two east asian nations. *Journal of Transnational Management*, 26(4), 269-290. doi: <http://doi.org/10.1080/15475778.2021.2009300>.
- Lee, S. (2022). The myth of the flat start-up: Reconsidering the organizational structure of start-ups. *Strategic Management Journal*, 43(1), 58-92. doi: 10.1002/smj.3333.
- Li, Y., Jin, X., Su, X., Kong, F., & Peng, C. (2010). Cooperation and charity in spatial public goods game under different strategy update rules. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 389(5), 1090-1098. <https://doi.org/10.1016/j.physa.2009.11.010>.
- Mohammadzadeh Sultanmoradi, H., Feyzi, T., Garamipour, M., & Yedollahi, M. (2019). Explanation and pathology of the current model of government management in Iran. *Government Management*, 11(1), 1-26. doi: <http://doi.org/10.22059/jipa.2019.271880.2451>.
- Mousavi Nik, S. H., & Vafaei Yeganeh, R. (2011). Investigating the organizational structure of the Co-operative sector in order to amend the Co-operative law. Expert Reports (Islamic Consultative Assembly Research Center). [In Persian]
- Nasution, M., Yeni, S., Yondra, A., & Putri, A. (2021). The Influence of organizational structure and job analysis on work motivation and its impact on the performance of the office of Co-operatives for small and medium enterprises, industry and trade (KOPERINDAG) Mentawai Islands Regency. *American Journal of Humanities and Social Sciences Research*, 5(1), 444-453.
- Nugus, P., Travaglia, J., MacGinley, M., Colliver, D., Mazaniello-Chezol, M., Claudio, F., & Lewis, L. D. (2021). Conceptual foundations of organizational structure: re-structuring of women's health services. *Journal of Health Organization and Management*, 36(3), 332-350. doi: 10.1108/JHOM-09-2021-0364
- Oghabayi Jazni, M., Etebarian, A., & Hadi Peykani, M. (2018). Designing a model of governance for the effective implementation of the general policies of Article 44 of the Constitution. *Government Management*, 10(1), 59-88. doi: 10.22059/jipa.2018.252875.2229. [In Persian]
- Paudel, R. C., & Acharya, C. P. (2020). Co-operatives and economic growth in a developing country: The case of Nepal. *Annals of Public and Co-operative Economics*. doi: 10.1111/apce.12323.
- Pouyafar, M. R., and Mohammadzadeh, Z. (2024). The challenge of regulation in the governance of charity and voluntary affairs, *Journal of Endowment & Charity Studies*, 1(2), 89-112. [In Persian]
- Raenaei Karsholi, H., & DEhar, R. (2024). Charitable institutions position in governance models: analyzing the challenges in iran's governance system. *Journal of Endowment & Charity Studies*, 1(2), 89-112. <http://doi.org/ecs.2023.137326.1049/10.22108/>. [In Persian]
- Rastgar, M., Kiakjuri, D., Taghipourian, M. J., & Mehdi Pourpasha, M. M. (2022). presenting a qualitative model of the competitiveness of cooperative companies based on the principles of cooperation with a metacombination approach, *Rural Development Strategies Quarterly*, 9(4), 539-525. Available at: <https://civilica.com/doc/1632199>. [In Persian]
- Rostamzadeh, M., Abdollahzadeh, Gh., & Sarvestani A. A. (2020). Investigating the problems of rural production cooperatives in supporting the products of villagers in North Khorasan province, *Iranian Agricultural Extension and Education Association*, 7(1)7: 23-31. <http://doi.org/10.22069/JEAD.2021.19001.1468>. [In Persian]
- Saffari S. (2019). Reasons of the failure of the fifth plan of economic, social and cultural development in the development of cooperatives, *Management and Development*, 31(4), 63-98. <http://doi.org/20.1001.1.17350719.1397.31.4.1.8>. [In Persian]
- Shi, M. W., & Kim, S. (2021). To improve organizational effectiveness of the private university in china by optimizing the organizational structure through organization development interventions-an action research study of zhejiang yuexiu university of foreign languages (ZYUFL) in China. *ABAC ODI JOURNAL Vision. Action. Outcome*, 8(1), 138-160. doi: 10.14456/abacodijournal.2021.9.

